

**ІНТЕГРАЦІЯ НЕВЕРБАЛЬНИХ ТА ВЕРБАЛЬНИХ МАРКЕРІВ
СИЛЕНЦІАЛЬНОГО ЕФЕКТУ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)**

Т.О.Анохіна

У статті розглядаються невербальні та вербальні засоби позначення силенціального ефекту (на матеріалі англомовного художнього дискурсу). Увага фокусується на графічних екстериоризаторах комунікативного мовчання.

Ключові слова: вербальні засоби, невербальні засоби, силенціальний ефект, комунікативне мовчання, пауза, дискурс.

У сучасній лінгвістиці намічається тенденція до осмислення комунікативного мовчання у когнітивно-дискурсивній парадигмі (Н.Д.Арутюнова, А.Д.Белова, Л.Р.Безугла, В.В.Богданов, Р.І.Вергун, П.О.Донець, Й.Йоко, Г.Г.Крючков, І.О.Лисичкіна, Н.М.Орехова, І.В.Петренко, І.М.Рудик, О.П.Сенічкіна, Л.В.Солощук). **Актуальність** теми зумовлена інтересами учених до проблем комунікації, діалогічного спілкування, з одного боку, та малодослідженістю онтології комунікативних ситуацій, з іншого.

У статті осмислюється питання інтеграції вербальних та невербальних засобів позначення мовчання (**об'єкт дослідження**) на матеріалі графічних та лексичних маркерів силенціального ефекту в англомовному художньому дискурсі (**предмет дослідження**).

Як показує дослідження, графічні маркери мовчання експлікуються контактними лексичними одиницями. Серед базових експлікаторів знаків мовчання у художньому дискурсі виокремлюються лексеми типу *hesitated, voice shaking, faltered, stammer, paused, didn't know how, remembering, repeating, doubted, pushing back doubt, finished lamely, sounded flustered, couldn't remember, interrupted, he didn't finish, his sentence left unfinished*. Паузації, що корелюють із силенціальним ефектом, зображаються графічно за допомогою тире або трьох крапок. Паузації, що корелюють із силенціальним ефектом, зображаються графічно за допомогою тире або трьох крапок. Лексичні екстериоризатори комунікативного мовчання позначені релевантним наповненням, мають характер вкраплень в авторській нарації. Переривання в мовленні персонажів у художньому дискурсі маркується за допомогою повтору, вигуків, синтаксичних компресій та авторських вкраплень. Феномен мовчання есплікується вербальними заповнювачами, напр.: *Norema frowned. 'I ... I think so'* (Delany, p. 91). *I suddenly think,*

stopping midsentence “Of...of...just of nowhere” (Kinsella, p. 150). ‘In ..., in your understanding...of people...she could only stammer (Limb, p. 32) ‘It was ...’ she hesitated (Limb, p. 46). I ... excuse me, but this, well, dim and smelly shop (Delany, p. 207). ‘Well ...’ (Frame, p. 45). “No, no,” she said quickly. “It is just that I ... that is, I am terribly nervous ...” Hana stopped abruptly, too flustered to go on (Uchida, p. 7).

Між графічними та вербальними маркерами мовчання існують автосемантичні (незалежні) та синсемантичні (контактні) відношення [20]. Сумісна актуалізація графічних та вербальних засобів позначення мовчання, на відміну від дистантних, автосемантичних відношень, має одновекторний, лінійний характер. Автосемантичні відношення маркерів мовчання притаманні персональному мовленню, синсемантичні – наратору. Повтор графічних знаків позначає хезитаційну природу силенціального ефекту, напр.: “Sorry ... Vic. I’m just ... I’ve got a lot on my mind” (Koontz, p. 227). “Well ...because...otherwise...it’s unthinkable” (Koontz, p. 328).

У художньому дискурсі функціонують як граматикизовані, так і семантизовані графічні знаки, відповідно для позначення прикладок та силенціального компонента. Напр.: “And as for himself = work, work, work...that’s all his life has been since his discharge from the army = for years ago!” (Gordon, p. 48). Stop the car.....I...projectile vomit flew (Citron, p.146).

Ідентифікація графічних знаків у писемному дискурсі фасцилізується за допомогою вторинних лексичних експлікаторів, які коментують функціонування графічних знаків як первинних ситуативних маркерів силенціального ефекту. Валідними при цьому є вербалізатори типу *faded out, thought of something, paused, stopped, chuckled nastily, fell silent*.

Графічні знаки в основному вживаються автономно, вони зустрічаються у 4/5 корпусу діалогічних ситуацій; 1/5 корпусу ілюструє інтегративна сумісна реалізація графічних та вербальних знаків. Незалежна актуалізація лексичних вербалізаторів мовчання відзначаються тріадою функціонування: ідентифікацією, координацією та коментуванням. Ідентифікуючи силенціальний компонент, вербалізатори мовчання вступають у координаційні відношення з номінаціями інших дій комунікантів та коментують ставлення до ситуації.

Вербальне позначення невербальних дій перетворює художній текст у «живий дискурс», напр.:англ. *He saw her make the sign of the cross and her lips moving silently as she closed her eyes tight* (Lodge, p.12). *He opened and closed his mouth soundlessly to pretend that he was singing and praying with the others* (Lodge, p.17).

Кодові знаки (вербальні та паравербальні) доповнюють один одного, уточнюють повідомлення, емоційно забарвлюють нарацію, додаючи їй експресивності та переконливості [12, с. 88]. Візуальне мислення допомагає ментальним процесам. Графічні знаки, що позначають мовчання (ГЗМ), з огляду на їх комплементарне поєднання в тексті із засобами параграфеміки, модифікують стандартну «графічну норму». Параграфеміка є своєрідним «каталізатором графіки мовчання», напр.: капіталізація малих літер і, навпаки, декапіталізація великих літер, графічне виокремлення мовних одиниць. Одиниці типу X,Y,Z, наприклад, можуть корелювати із неназваними об’єктами з огляду на їх секретність або малозначущість [9, с. 64].

Вчені звертають увагу на соціально-перцептивний зміст невербальних знаків – міміки, жестів тощо. А.Д. Белова відмічає ситуативність, емоційність невербальних елементів у аргументативному дискурсі, їх ефективність, персуазивність та спонтанність. Ці риси аргіорі можуть екстраполюватися на графічні засоби позначення мовчання і в

художньому дискурсі [4]. Графіка реалізує емоційний вплив на читача; шрифт виконує естетичну, символічну та емотивну роль; важливим параграфічним засобом є курсив, за допомогою якого акцентується увага на тінювих протиставленнях.

Існує цілком слушна думка, що пунктуація в художньому дискурсі – це мистецтво, в якому загальні граматичні правила можуть не діяти, або бути ілюзорними, а надмірна граматикизація та регламентація взагалі небажані [5,6,8]. Метафорично невербальну комунікацію порівнюють з хореографією [24,с.87]. Графічні знаки позначені поліфункціональністю: вони виконують в тексті граматико-синтаксичну функцію, семантизують емоційність, екстеріоризують силенціальні компоненти комунікації.

Пунктуаційні знаки членують абзац на речення, речення – на складові частини, сигналізують про загальний характер речення; розкривають не лише логічний, але й емоційно-експресивний зміст. Функції емоції тісно пов'язані з функціями сегментації: це особливо помітно при використанні емоційних пауз, які графічно позначаються знаком оклику, крапками (три крапки), тире або крапкою [1, с.300].

Пунктуація справляє на читача враження, яке можна порівняти з неприродними варіаціями голосу або з перебільшеною жестикуляцією під час мовлення [10]. У комунікативній інтеракції «емоційний компонент» препарує інтерпретацію вербальних та невербальних сигналів, комплексну актуалізацію лексичних засобів, парамови, жестів, міміки та просодичних компонентів [7, с. 52-53].

Пунктуація виступає засобом вираження просодичних контурів мовчання, позначаючи як емоції, так і рефлекторні процеси. Феномен мовчання має за акустичний код паузу; за оптичний код – знаки пунктуації [10,16,12]. Графічні знаки, що позначають феномен мовчання, додають тексту виразності, експресивності, сприяють адекватній подачі інформації [23,24,25,21]. Напр.:англ. “*I don't want a bath,*” *I said. “Satsu, Mommy is going to die—”* (Golden, p. 17). *Silence in the room for a long moment. Then ...* (Ferrigno, p. 120).

Питання візуалізації силенціального ефекту є вартим аналізу з огляду на стан графічної організації англійської пунктуаційної системи. У параді графічних засобів позначення силенціального ефекту значущими є крапки, тире, знак питання та знак оклику.

Знак тире є поліфункціональним, його граматикизований характер корелює з функцією уточнення, напр.: *The kimono she'd laid out for me that day was the loveliest yet— an orange silk with a silver waterfall pouring from the knee into a slate-blue ocean* (Golden, p. 193). У наступному реченні тире позначає умовчання, що експлікується словами автора *whispered the obscenity in her ear* – . До читача не дійшли ненормативні слова, тире «сховало їх», виступило в ролі евфемізма, напр.: “*I know what you want,*” *he said. “You want me to — ” and he whispered the obscenity in her ear*” (Barstow, p.48).

У функції замітника виступають різні пунктуаційні знаки (три крапки, продовженне тире, астериск/зірочки *** тощо) для позначення табуйованих, засекречених, соціально-непристойних референтів, напр.: англ. *You don't think they're a bit ... jealous?* (Lodge, p. 180) *It's difficult to explain but ... well, for one thing, he's still a G.I. in a way* (Lodge, p. 137). *Inside of six weeks, there was not a house in B ----- where he was welcome* (Chaver, p. 198).

Три крапки як невербальні маркери мовчання експлікуються постпозитивними лексичними засобами, напр.: *She still gets valentines from Spielberg and what's young kid's name ... Tarantino_*(Ferrigno, p. 170). “*No ...” Nick jerked as though he had been struck*(Ferrigno, p. 233). До поліфункціональних розділових знаків, що реалізують паралельно

граматичні та семантичні функції, тяжіють тире, три крапки та крапка в парцельованій репліці. Невербальні сигнали можуть однаково інтерпретуватися представниками різних соціумів, комунікація з когнітивної точки зору виходить за межі звичайної інтракультури та стає міжсубкультурною комунікацією [Вергун 2004, с. 54; Донец 2001, с. 54; Burgoon 1994, р. 229-285]. Експресивність у графіці, що позначає значні емоційні відхилення, називається транспозицією [Арнольд 1999, с. 301].

Сумісне вживання знаків оклику та питання вказує на високу емоційність висловлювання, напр.: *'Silence ... silence!'* *Even when the children had gone silent, he seemed unable to stop himself, and he continued on roaring, 'SILENCE ... DO YOU HEAR SILENCE?!'* (Milligan, p. 165).

В англomовному художньому дискурсі специфічним є поліфункціональне використання тире. Цей графічний знак може бути різної довжини з огляду на тривалість мовчання. Семантизоване тире частіше знаходиться наприкінці речення, створюючи анаколуфний ефект, напр.: *"Stella! This is not appropriate—"* (Griffith, p. 153) *"They're going to open fire—"* *The warning was lost in earshattering blasts from the subchaser* (Crawford, p. 23). *"I don't want to be—"* (Koontz, p. 41). *'Downstairs, in the drawing room—'* (Rey, p. 231) *"No Daddy no no no—"* (King, p. 351). Напр.: *"Well, now Thanksgiving is safety past, more turkey eaten this year than last—"* (Koontz, p. 30).

Тире як граматикалізований внутрішній відділяючий знак є аналогом двокрапки по вертикалі.

Як тире, так і три крапки можуть семантизувати силенціальний ефект синонімічно. Три крапки займають медіальну позицію в реченні, позначаючи хезитацію, обірваність фрази, напр.: *I don't believe in ...I mean I've just met you* (Frame, p. 80). *'These are long ago too,' he said ...* (Frame, p. 59). *'But I'm really on my way to the Balearic Islands ... as soon as I can make arrangements here'* (Frame, p. 24).

Семантизація мовчання відбувається у межах парцельованих і перерваних реплік, в умовах повтору, напр.: *'...mixed bathing ... saw them out of my window ... sent for a pair of field-glasses to make sure... no doubt of it...'* (Huxley, p. 45) *Mayday ... Mayday ... Mayday* (Keen, p. 31) *"But you ... I mean that ..."* (King, p. 365).

Силенціальний ефект на відміну від фонетичної паузи, позначається нестандартним розміщенням графічних знаків, напр.: *'Look out, master! I'm' — but suddenly his cry was stifled* (Tolkien, p. 92). *I want to know ...why did she slap you?* (Golden, p. 50). *Yes, Mother ...but before I go, may I ask?* (Golden, p. 50). *"Mmm ...Hatsumoto-san," he said, "if you get any prettier, I don't know what I'm going to do!"* (Golden, p. 60)

Графічні знаки, які екстериоризують феномен мовчання, позначені динамізмом та поліаспектністю. Це - вторинні утворення, вони реалізують адитивно-конотативну інформацію. Їх об'єктивно-суб'єктивна природа вмотивована комунікативно-прагматичними інтенціями мовців, психологічними витоками, що були покладені в основу функцій знаків пунктуації. Індикаторну значущість графічні знаки реалізують сумісно з іншими графічними засобами у полікодовому тексті.

Графічним знакам притаманна асиметрія форми і змісту. Як і пунктуаційні знаки, графічні знаки на позначення мовчання мають схожі та дистинктивні риси. У наступному реченні крапки на початку речення, як і крапки наприкінці, мають однаковий візуальний вигляд, але на початку речення цей знак позначає нецитовану частину речення, а кінці речення крапки семантизують силенціальний ефект, наприклад:англ. **[...]** *Power brakes, power steering, automatic transmission ...* (Lodge, p. 112).

Графічні знаки, що позначають силенціальний ефект, мають ефект мовленнєвої дії завдяки успішній або неуспішній реалізації імплікації. Вторинна функція позаалфавітних графічних знаків загалом зобов'язана дієвості психологічних чинників. Синтаксична функція графічних знаків, або роздільне позначення слів, історично була первинною. Графічні знаки у вторинній функції позначають емоції, збільшують персуазивність семіотики [25, 26].

Поліаспектними є крапки (рос. многоточие) для позначення неназваних дій або незакінченого висловлювання. Порожні рядки, позначені крапками, несуть певний семантичний заряд, що не має експліцитної поверхневої репрезентації, напр.: *There won't be a blackout ... and there'll be more food in the shops, and no rationing* (Lodge, p. 31).

Тире-мовчання використовується в орнаментальній прозі. Цей графічний знак має синоніми в образі двох крапок (рос. двоеточие) у функції подумування, фантазії, умовчання [19, с. 86]. Модель "х" в лапках (рос. кавычки) є засобом авторської іронічної характеризації того, що непрямо виражено в поверхневій структурі. Релевантними тут виступають "езопівські" алегорії, асиметрія форми та змісту. Лаконічність графічних знаків є очевидною, коли пунктуаційні знаки, особливо знак питання та знак оклику з емпатичною семантикою, подаються наприкінці або посередині речення. Графічні засоби в основному використовуються як засоби умовчання в текстових ситуаціях з курсивом, розбивки та специфічного написання літер [19, с. 67].

Графічні знаки (ГЗ) актуалізуються у текстовому просторі, поряд з вербальними засобами вони фасцилізують перцепцію рецепієнтами, виступають економічними засобами репрезентації інформації у писемному тексті. У парадигмі пунктуаційних ГЗ мовчання є вторинні конструювання з прагматичною, адитивною семантикою.

Модель графічних знаків позначення мовчання (ГЗМ), або її варіанти G_2 ЗМ, G_n ЗМ, реалізуються у писемному дискурсі.

Паралельне використання грамадикалізованих та семантизованих знаків у художньому дискурсі притаманне полікодовому писемному тексту.

Невербальні графічні та вербальні засоби (ВЗ) інтегративно позначають мовчання. ВЗ тлумачать графічне позначення силенціального ефекту його витоків, напр.: *"Do you really expect me to believe that in all that time ... that he was not the one who ..." he broke off, plainly fighting for self-control* (Jordan, p. 72) *Silence ... With a start she realized that Rob had been talking to her and she hadn't heard a word* (Jordan, p. 69) *Alexis, but I was so shocked ... you were so angry ... I never dreamed you blamed Rob* (Jordan, p. 72).

Інтеграція невербальних та вербальних елементів притаманна діалогам, позначених спонтанністю, емоційністю та компресованим синтаксисом. Текст, що містить багато знаків оклику, крапок та тире, вважається емоційним [1, с. 299]. Сумісне вживання знаків питання та оклику з трьома крапками інтенсифікує силенціальний ефект, напр.: *'A dragon's egg ...?'* (Delany, p. 145). *'Now we shall have a tasty drink ...!'* (Delany, p. 175). *'Why, yes ...?'* Norema actually stammered (Delany, p. 188).

Вербальні засоби позначення мовчання (ВЗМ або $V_1...V_n$ ЗМ) є прямими або дескриптивними номінаціями силенціального ефекту. Homo silence, на відміну від Nature silence, позначається графічними та вербальними знаками. Nature silence позначається тільки вербальними маркерами. Співвідношення Homo silence та Nature silence становить 4:1. Лексичні номінації мовчання в англomовному художньому дискурсі

реалізують функції ідентифікації, координації та суб'єктивного коментування. Синтаксична позиція графічних засобів позначення мовчання є рухливою, її місце в реченні детермінується фокусом уваги на референті думки. Графічним знакам як специфічним метаодинацям притаманні процеси термінологізації та детермінологізації. Показовим для графічних метазнаків є їх утворення від нейтральної нетермінологічної лексики. На виході із метасистеми номінації графічних засобів підпорядковуються процесу детермінологізації і, десемантизуючись, збагачують свою семантику загальними, неспецифічними значеннями. Пор.: *cross your t's and dot your i's*.

У своїй еволюції графічні знаки реалізують послідовно граматикалізовану та семантичну функції. Характерним є їх вживання на позначення семантичних девіацій.

Не всі графічні знаки актуалізують семантичну функцію, але всім притаманне синтаксичне паузальне навантаження. Під терміном «графіка мовчання» розуміємо пласт пунктуаційних знаків, які в умовах відповідних ситуацій корелюють із силенціальним ефектом та візуально його екстрериоризують.

Позиція графічних знаків залежить від характеру членування висловлювань. У середині речення вживаються кома, крапка з комою, тире, дві крапки, три крапки. Парні графічні знаки (кома, тире, лапки, дужки) співвідносяться із різними блоками. У кінці речення вживаються крапка, знак оклику або питання.

Тире та три крапки є граматикалізованими у разі позначення просодичних паузацій, семантизованими при кореляції із силенціальним ефектом. Поліфункціональні знаки пунктуації мають знакову природу, що дозволяє представляти семіотичний код адекватно. В англомовному художньому дискурсі силенціальний ефект передається здебільш трьома крапками та тире, які вказують на емоційно-психологічний стан комунікантів, актуалізують вторинну, дериваційну функцію графічних знаків.

Ядро пунктуаційної системи англійської мови складають графічні знаки, що поділяються на розділові знаки (крапка, крапка з комою) та відділяючі знаки (подвійні знаки - дужки або лапки). Пунктуаційні знаки відмежовуються від засобів параграфеміки та діакритичних знаків написанням, символами та комбінаційними можливостями.

Розглядати графіку мовчання доцільно у домені розділових знаків, беручи до уваги спеціальне значення пунктуації та віддаючи належну роль допоміжним засобам параграфеміки під час членування текстового простору на розділи, параграфи, абзаци, під час селекції стилістичних прийомів та позначень на полях сторінки.

Мовчання має свою систему графічної невербаліки: тире, три крапки, знак оклику та три крапки, знак питання та три крапки. За формою такий графічний знак, як тире, що позначає мовчання, є семантизованим знаком, але за зміни ситуації відбувається своєрідна міграція знака. Так, тире, яке служить для уточнення або роз'яснення, потрапляє до сфери граматикалізованих знаків, які поділяють речення та фрази на письмі. Графіку мовчання представляють семантизовані знаки, які становлять окремий пласт метазнаків пунктуації – графіку мовчання. У реченнях та інших комунікативних блоках, більших ніж речення, маркерами мовчання є в основному три крапки, тире, а також комбінація знаків питання та оклику з трьома крапками та крапка в парцельованій репліці.

Графічні знаки вбирають у себе риси цілих епох, можуть набирати різної форми, змінювати своє значення та запозичуватися – так само, як і лексичні одиниці. З плином часу знаки змінюють функції, відбувається перегрупування знаків; один і той самий знак може входити до різних угруповань. Знаки пунктуації, членуючи текстові блоки на складові,

імплікують емоційний стан, підтекст, ритміку мовлення. Омонімія графічних знаків є очевидно з огляду на однакову представленість вихідних та похідних форм, з одного боку, та первинних і вторинних функцій, з іншого. Вторинні функції позначаються невербальними та вербальними екстериоризаторами силенціального ефекту.

Невеликий за обсягом корпус графічних знаків позначений потенційною адаптивною силою, що проявляється у феномені їх поліфункціональності, наявності семантичних та синтаксичних функцій, які реалізуються як порізно, так і сумісно. Для графічних знаків базовою функцією є членування синтагм. Семантична функція графічних знаків екстериоризує емоційний стан мовця. Вторинна функція графічних знаків експлікується у текстах за допомогою релевантних до ситуації вербалізаторів.

Експлікація знаків мовчання як екстериоризаторів силенціального ефекту детермінується тенденціями лінгвістичної науки, преференціями вчених, іманентністю мовної системи та еволюційними процесами метазнаків. Зазначені чинники є вельми перспективним для дослідження концепту комунікативного мовчання на матеріалі різних дискурсів.

INTEGRITY OF NONVERBAL AND VERBAL MARKERS OF SILENCE EFFECT IN THE ENGLISH LITERARY DISCOURSE

T.O. Anokhina

The article in question deals with the nonverbal and verbal means of the communicative silence, their integrity in the English belles letters discourse. Attention is being focused on the graphic signs of silence effect.

Key words: nonverbal, verbal markers, silence effect, communicative silence, pause, discourse.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И.В. Графические стилистические средства: сб. статей "Семантика. Стилистика. Интертекстуальность" – СПб.: Изд-во Спб ун-та, 1999. – С. 290-305.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. – М.: Язык русской культуры, 1999. – 896 с.
3. Безуглая Л.Р. Непрямой дискурс как сфера реализации прагматической импликации // Мат. Міжн. наук.-метод. конф. «Ювілейні четверті Каразінські читання», присвячені 200-річчю ХНУ: "Людина. Мова. Комунікація". – Х.: вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – С. 33-35.
4. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. - К.: Астроя, 1997. – 310 с.
5. Богданов В.В. Молчание как нулевой речевой акт и его роль в вербальной коммуникации // Языковое общение и его единицы. – Калинин: КГУ, 1986. – С. 12-18.
6. Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении // Языковое общение: Единицы и регулятивы. – Межвуз. сб. научн. труд. – Калинин: Калининский гос. ун-т. – 1987. – С. 18-25.
7. Вергун Т.И. Реконструкция эмоционального состояния на основе интерпретации вербальных и невербальных сигналов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: До 200-річчя Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Х.: Константа, 2004. – № 636. – С. 52-55.
8. Дворжецкая М.П. Паузы: сб. "Текстовая перспектива языковых единиц". Проблемы текстуальной лингвистики. – К.: «Вища школа», 1983. – С. 25-28.
9. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. – Х.: Штрих. – 2001. – 384 с.
10. Инубуси Йоко. Феномен молчания как компонент коммуникативного поведения: автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.19. – М.: Накра Принт, 2003. – 24 с.
11. Кибрик А.А. Когнитивные исследования по дискурсу // ВЯ. – 1994. – №5. – С. 126-139.
12. Колегаева І.М., Попік І.П. Вербалізовані кінеми як явище мовної та мовленнєвої презентації паравербальної поведінки // Матер. Міжнар. наук. –метод. конф. "Треті Каразінські читання: методика і лінгвістика – на шляху до інтеграції". – Х.: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2003. – С. 88-90.
13. Крючков Г.Г. Універсальність французької графіки // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2001. – С. 199-202.
14. Кубрякова Е.С. Язык и законы. – М.: Языки славянской культуры. – 2004. – 555 с.

15. Лисичкіна І.О. Паузація реклами як фактор часової компресії // Треті Каразінські читання: методика і лінгвістика – на шляху до інтеграції. – Х.: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2003. – С. 99-101.
16. Орехова Н.Н. Пунктуация и письмо : Монография. - Ижевск: Издательский дом "Удмурдский университет", 2001. – 216 с.
17. Петренко І.В. Лінгвоакустичні характеристики паузації в сучасному англomовному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження чоловічого та жіночого мовлення в дидактичній сфері): автореферат дис....канд.філол.наук: 10.02.04; Київський держ. лінгв. ун-т. – К., 2000. – 18 с.
18. Рудик І.М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2005. – Вип. 23. – С. 102-103.
19. Сеничкина Е.П. Семантика умолчания и средства её выражения в русском языке : монография. – М.: МГОУ, 2002. – 307 с.
20. Солощук Л.В. Невербальные коммуникативные компоненты в системе межкультурной коммуникации // Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки. – 2004. – № 4 (63). – С. 170-176.
21. Burgoon J.K. Nonverbal signals // Handbook of interpersonal communication. – Thousand Oaks, CA: Sage, 1994. – P. 229-285.
22. Butterworth B. Evidence from Pauses in Speech // Language Production. – L.: Academic Press, 1980. – Vol. I: Speech and Talk. – P. 155-170.
23. Hall E.T. The Silent Language. – New-York: Doubleday. - 203 p.
24. Halliday M.A.K. System and Function in Language // Selected Papers / Ed. by G. R. Kress. – L.: Oxford University Press, 1976. – 250 p.
25. Jensen J.V. Communicative Functions of Silence // DeVito J.A. Communication: Concepts and Processes. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1976. – P. 124-132.
26. Saville-Troike M. The Ethnography of Communication: An Introduction. – New York: Blackwell, 1986. – 290 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Barstow, Stan. The search for Tommy Flynn // Making it All Right. Modern Short Stories. – М.: Progress Publishers, 1978. – 456 p.
2. Cheever, John. Selected Short Stories.–М.: Progress Publishers, 343 p.
3. Citron, Lana. The Score Board // New Writing 8. – London: Vintage, 1999. – P.146-174.
4. Crawford, Don. Pueblo Intrigue.–New York: Pyramid Books, 1969.– 125 p.
5. Dahl, Ronald. The Collected Short Stories. – Gr.Br., 1992. – 762 p.
6. Delany, Samuel R. Tales of Nevèryon. – Hanover and London: Westeyan University Press, 1993. – 260 p.
7. Ferrigno, Robert. Dead Silent.– London: Simon&Schuster, 1999. – 307 p.
8. Frame, Janet. The Envoy from mirror city. – Glasgow: Paladin, 1987. – 191 p.
9. Golden, Arthur. Memoirs of a Geisha.– London: Random House, 1997. – 434 p.
10. Greenwood, Walter. Love on the dole. – London: Vintage, 1993. – 256 p.
11. Griffith, Nicola. Slow river // A Del Rey Book. – New York: Ballantine Books, 1995. – 343 p.
12. Huxley, Aldous. Crome Yellow.– М.: Progress Publishers, 1976. – 278 p.
13. Jordan, Penny. Response. – Great Britain, 1998. – 221 p.
14. Keen, Tom and Haynes, Brian. Spy ship. – New York: A Dell/Emerald Book. - 384 p.
15. King, Stephen. The Shining. – New York: a Signet Book, 1978. – 464 p.
16. Kinsella, Sophie. The secret dream – world of a shopaholic. – Great Britain: Black Swang, 2000. – 317 p.
17. Koontz, Dean. Mr. Murder. – New York: Berkley Books, 1994. – 481 p.
18. Limb, Sue. Enlightenment. – London, 1997. – 394 p.
19. Lodge, David. Out of the Shelter. – Revised edition with an introduction by the authour. – New York: the Penguin group (a King Penguin), 1989. – 271 p.
20. Milligan, Spike. It ends with magic. A Milligan Family Story. – London: Penguin Group, 1990. – 243 p.
21. Rey, Pierre. The Greek. – London: Coronet Books, 1975. – 480 p.
22. Tolkien, J.R.R.. The Lord of the Rings. The Two Towers. – Москва: Айрис Пресс, 2002. – Volume 2. – 180 с.
23. Uchida, Yoshiko. Picture bride. – Seattle and London: University of Washington Press, 1997. – 216 p.

Надійшла до редакції 12 жовтня 2009 р.